

lerinde geleneksel boyozu her geçen gün daha seyrek yapar oldular; Sefarad mutfağının boyozunu İzmir'e ve İzmirlilere emanet bıraktılar.

Boyoz, Akdeniz'in tanıklık ettiği göçler tarihini kendi üzerinden anlatmaya imkân tanıyan özgün bir tarif; bir Akdeniz mirası ve bir İzmir böreğidir.

Nejat Yentürk

Herkes İçin Ekolojik Okuryazarlık Seminerleri

DOI 10.32325/iaad.2019.10

Ekolojik okuryazarlık eğitiminin kurucularından Fridjof Capra'ya göre, sürdürülebilir bir yaşam, girişimleri, ekonomisi, teknolojileri, kurumları ve fiziksel yapıları ile doğada var olan yaşamı sürdürebilme kapasitesini bozmayan, dolayısıyla gezegenimizin ekolojik sistemleriyle uyumlu olarak tasarlanmış bir yaşamdır.

Sürdürülebilir yaşamların hayata geçirilebilmesinde ilk adım doğanın, milyarlarca yıldır gezegendeki yaşamı sürdürebiliyor olmasının altında yatan temel prensipleri, örüntüleri anlamak olmalıdır. İkinci adım ise ekolojik sistemlerin işleyiş prensipleriyle uyumlu tasarımları —kurumları, teknolojileri, şehirleri, ekonomik ilişkileri— hayata geçirmektir.

Ekolojik okuryazarlık bir sürdürülebilir *yaşam öğretisidir*. Sürdürülebilir yaşamların hayata geçirilmesi doğrultusunda öncelikle doğanın yeryüzünde hayatı milyarlarca yıldır mümkün kılan ekolojik sistemlerinin temel işleyiş prensiplerine ilişkin farkındalık yaratmayı amaçlar. Bir diğer ifadeyle, doğanın kendine özgü dilinin kodlarının anlaşılması ve öğretilmesini içerir. Aynı zamanda, ekoloji boyutunun da ötesine geçerek katılımcıların, yaşamı kavrayışlarında yeni bakış açıları kazanmalarını özendirecek, "iyi yaşamın" olanaklarına dair ufku ve yaratıcılığı geliştirmeyi amaçlar.

Ekolojik sistemlerin işleyiş ilkelerini ve sınırlarını kavramış, bunları sürdürülebilir topluluklar oluşturmak için kullanan ve doğayla uyumlu yaşamayı ilke edinmiş kişiye de ekolojik okuryazar denmektedir.

Yeryüzünün dilini anlamak için...

Gezegennemizde geçerli olan tek bir anadili var: Yeryüzünün dili. Diğer konuşulan diller bu anadilin farklı farklı yörelerde değişikliğe uğramış lehçeleri olabilir. Yağmur her dilde ıslatıyor bizi, sel olursa her dilde afet. Kuraklık her dilde sıkıntı, her dilde kıtlığa sebep! Ağaçlar her dilde fotosentez yapıyor, toprak her dilde tohumları yeşertiyor. Çiçekler her dilde güzel, meyveler her dilde lezzetli. Hayvanlar her dilde can. Ekip biçtiğimiz ne varsa, her dilde aşımız...

İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İzmir Akdeniz Akademisi tarafından düzenlenen Ekolojik Okuryazarlık Seminerleri "Herkes için Ekolojik Okuryazarlık" kavrayışı ile 13 Şubat-21 Mart 2019 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Seminer çalışması Zeytin Okulu eğitmenleri ile yürütülmüştür.

Herkes İçin Ekolojik Okuryazarlık Seminerleri'nde farklı yaş ve meslek gruplarından 60 katılımcı yer almış ve beş hafta süren seminerler boyunca ele alınan temalar, sürdürülebilir yaşamın dayandığı temel prensipler etrafında oluşturulmuştur. Seminerler, eğitmenlerin sunumları, video gösterileri, katılımcı görüşlerinin paylaşıldığı tartışmalar ve katılımcılara verilen haftalık ödevlerin değerlendirilmesi şeklinde organize edilmiştir.

Her hafta seminerin ardından verilen ev ödevlerinin içeriği, katılımcıların evlerinde, iş yerlerinde ve gündelik hayatlarında aldıkları tüm kararlarda ekoloji boyutunu hesaba katmalarına yardımcı olacak bilgileri araştırmalarına ve geliştirmelerine destek verecek nitelikte tasarlanmıştır.

Haftada bir gün olmak üzere toplam beş hafta süren eğitim çalışmalarının içeriği şöyle özetlenebilir:

Birinci hafta, günümüzde küresel kalkınma gündeminin temel dayanağını oluşturan sürdürülebilirlik kavramı ve yaklaşımının değerlendirilmesiyle başladı. Bu kapsamda, bir toplumsal yaşam tahayyülü olarak sürdürülebilirliğin çıkış noktası olan, insanlığın hem gezegenin ekolojik sistemlerinin dayattığı "gezegen-sel sınırları" ihlal etmeden güvenlik içinde hem de adil ve barışçıl toplumlar olarak yaşamını ve uygarlığını sürdürmesi görüşü ele alındı. Ardından "yaşam nedir" sorusuna, mekanik bir doğa anlayışını benimseyen Kartezyen/Newtongil paradigmayı zenginleştiren ve kimi yerde yeni

bir bakış açısı getiren sistem teorisi yaklaşımı tanıtıldı. Sistem yaklaşımının, tüm yaşayan sistemlerin —bir organizmanın, insan zihninin, bir ekosistemin veya bir toplumsal sistemin— temel organizasyon yapısını, karşılıklı bağlantısalıklar, yaşam ağları, bu ağlar arasındaki bilgi akışları ve döngüsel hareketler olarak ele aldığı yaşamdan örneklerle anlatıldı.

Ayrıca, iklim krizinin uluslararası gündemdeki yeri değerlendirildi. Bu kapsamda, UNDP tarafından yoksulluğu ortadan kaldırmak, gezegeni korumak ve tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak için tasarlanan “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG’ler)”; 2015 Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS); 21. Taraflar Konferansı’nda imzalanan Paris Anlaşması ile küresel sıcaklık artışının 2°C’nin olabildiğince altında tutulmasını sağlamayı amaçlayan politika öncelikleri; IPCC 1,5°C Raporu; 2-14 Aralık 2018 tarihinde gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 24. Taraflar Konferansı’nda (COP24-Katowice) alınan kararlar tartışıldı. Paris hedeflerinin ötesine geçilebilmesi ve Gündem 2030 hedeflerinin yakalanabilmesi için sadece hükümetler düzeyinde değil birey, toplum, hükümet ve hükümet dışı kuruluşların birlikte ve bireysel hareket etmesi ile değişimin daha kalıcı ve etkili olabilmesinin mümkün olabileceği belirtildi.

İkinci hafta, ekolojik okuryazarlık öğretisinin bir diğer dayanağı olan, yeryüzüne ve birbirimize olan bağlılığımız ilkesi, insanlığın evrensel zekâsı teması ekseninde ele alındı. Sürdürülebilir yaşamlar tasarlanmanın ve hayata geçirmenin önemli koşullarından birisinin de insanların birbirleriyle ve aynı zamanda gezegenle kurdukları ilişkinin empatiye, uyuma ve entegrasyona bağlı olduğu görüşü, duygusal zekâ, sosyal zekâ ve ekolojik zekânın geliştirilmesi ve beslenmesi temaları etrafında incelendi ve bu katılımcıların da yer aldığı küçük çaplı gösteriler ile pekiştirildi.

İnsan faaliyetlerine bağlı olarak sanayi devriminden bugüne gezegenimizin temel sistemlerinde meydana gelen bozulmaların nedenleri ve etkileri üzerine odaklanıldı. Öncelikle ekosistemi oluşturan yapılara, madde döngülerine değinilerek “biyosfer bütünlüğünde meydana

gelen bozulmaları yeniden dengelemenin ne şekilde mümkün olabileceği” sorusu üzerinde duruldu. Ekolojik sorunlar, toprak ve biyoçeşitlilik kaybı, ormansızlaşma, hava kirliliği, gıda güvenliği, su ktlığı, denizler —okyanuslar— ve iklim değişimi başlıkları altında incelendi.

Üçüncü hafta, ekolojik okuryazarlık kavrayışında, özellikle 1972’de Roma Kulübü’nün “Büyümenin Sınırları” çalışmasından sonra büyümenin niteliği ve gerekli olup olmadığı eksenlerinde yükselen tartışmaların arka planını anlamak için üzerine düşünülmesi gereken kavramsal farklılıklar ele alındı. 1990’lardan sonra “sürdürülebilir büyüme, sürdürülebilir kalkınma” söylemlerinin hâkim paradigma haline gelmesi, yeşil ekonomi ve yeşil büyüme kavrayışı öncelikle bir ölçme sorunu kapsamında tartışıldı. Büyüme rakamlarının, parasal büyüklüklerin ekolojik dengede yaratılan tahribatı içermeye/yansıtmada yetersiz oldukları; en yalın haliyle üretim ve tüketimin —örneğin bir kahve fiyatı belirlenirken ve kahve tüketilirken— doğa üzerinde yaratılan zincirleme etkileri dikkate almadığı ortaya kondu.

Sanayi devriminden bugüne giderek artan enerji ihtiyacına karşılık, fosil yakıtların sonluğu endişesi bugün yenilenebilir enerji arayışlarının da zeminini oluşturmuştur. Bu nedenle, enerji meselesinin önemini anlamak, yenilenebilir enerji kaynakları konusundaki güncel tartışmaları gündeme taşımak ve gündelik pratiklerde enerji kullanımına ilişkin bir farkındalık yaratmak için üretimi ve tüketimi enerji perspektifi ile yeniden düşünmek gerektiği ifade edildi. Bireylerin ulaşımdan ısınmaya, ev yalıtımına kadar pek çok alanda atabilecekleri küçük adımlarla önemli dönüşümler yaratabileceği vurgulandı.

Sürdürülebilirlik kavramının doğal varlıklarla sınırlı olmadığı, kültür varlıklarının sürdürülebilirliğinin de bir o kadar yaşamsal olduğu; insanın yer aidiyeti kurmasının, çevresini koruması ve sahiplenmesinin, dolayısıyla da yaşam kalitesi ile yaşam memnuniyeti inşa etmesinin kültürel koruma ile mümkün olduğu vurgulandı. Bunun için önce kültür varlıkları korumasının anlamı ve teorik tabanı hakkında genel bir bilgilendirme yapıldı; ardından da yerel yönetimlerin sorumlulukları ve İzmir belediyeleri özelindeki katılımcı sosyal koruma politikaları ve çabaları ör-

neklenerek, yaklaşımlar somutlaştırıldı ve değerlendirildi.

Dördüncü hafta, sürdürülebilirlik yaklaşımı ekolojik boyutun yanı sıra, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla bir bütün olarak ele alınarak, bu boyutlar arasındaki karşılıklı bağlantısallıklar üzerine konuşuldu. Bu kapsamda tüm ülkeler için kapsamlı bir kalkınma yol haritası oluşturan “Küresel Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi 2030”un içerdiği 17 sürdürülebilir kalkınma hedefinde son üç yılda gerçekleştirilen performans, buradaki başarılar ve aksamlar, seminerler boyunca izlediğimiz “yaşama sistem yaklaşımı/yaşam ağları” bakış açısı kapsamında değerlendirildi. Gündem 2030’un sürdürülebilir yaşamlara ilişkin temel sloganı olan “toplumsal adalet-refah-gezegenle uyum” amaçlarının hayata geçirilebilmesinin olanakları tartışıldı.

Buna ek olarak, dünyada giderek yaygınlaşan ekolojik toplulukların sürdürülebilir yaşam dönüşümlerinin gerçekleştirilmesindeki kilit rolleri tartışıldı. Bu kapsamda dünyadaki eko köylerden örnekler verildi. Gıda topluluklarının yeni tüketim örüntüleri yaratmadaki etkileri anlatıldı.

Beşinci hafta, seminere katılanların soruşturan bir topluluğa dönüşmesi için tasarlanan ve herhangi bir bilginin aktarılması değil, açığa çıkarılması yöntemi olan bir uygulama gerçekleştirildi. Bu uygulamada Ekolojik Okuryazarlık Seminerleri’nde tüm içerik planlamalarında katılımcıların burada öğrendikleri, farkına vardıkları bilgileri, kazanımları pratik hayat deneyimine dönüştürmeleri hedeflendi.

İnsanın sahip olduğu merak duygusu- nu, öğrenme duygusuyla eşlemek amacıyla uygulama üç bölümde gerçekleştirildi. Birinci bölümde, katılımcıların merakını harekete geçirecek bir video izletildi. Bu video, meraka ve öğrenmeye açılan ilk kapı olarak görülmüş, etkinlik boyunca burada anlatılan konuları aşmaya, soyut düşünce ile konuyu kavramaya çalışılmıştır. İkinci bölümdeyse, izletilen bu videodan kalmış kalanların açığa çıkarılması için kavramdan soruya doğru gelişen aşamalarda katılımcılar kendi gündelik yaşamlarından, deneyimlerinden hareketle önermeler oluşturdu. Bu soru cümlelerinin içeriğinden hareketle katılımcıların bi-

lişsel seviyelerine yönelik saptamalar yapıldı ve ardından katılımcılardan oluşmuş grupların ortaya koyduğu sorular belirlendi. Oylama yöntemiyle bu sorulardan en çok oy alan seçilerek bu soru katılımcılara yönlendirildi. Bu yönlendirmenin ardından katılımcılarla “katılıyorum çünkü/katılmıyorum çünkü” başlıklı tartışmalar yapıldı. Böylece videodan hareketle ortaya çıkan soru tartışıldı ve grubun oluşturduğu argümanda uzlaşıldı. Üçüncü bölümde, katılımcıların ortaya koyduğu argümanları somutlaştırabilmeleri için gruplar oluşturuldu. Bu somutlaştırmalar müzik, drama, şiir yazımı, resim, dans, ütopya yazımı şeklinde gerçekleştirildi. Gruplara bu alanlarda ürün çıkarabilmeleri için belli bir süre verildikten sonra, tüm katılımcıların önünde sergilemeleri istendi.

Eğitimin içeriğine uygun olarak oluşturulmuş bir uyararla yapılan bu tartışmada, katılımcıların farklı görüşleri, soruları ortaya çıkmıştır. Bu sorular çerçevesinde, görüşlerin belirginleştirilmesi sağlanmış ve birlikte keyifle öğrenmenin gerçekleştiği ortamda katılımcıların oluşturdukları çıktılar sergilemesiyle program içeriğinin gündelik hayatla bağının kurulması sağlanmıştır.

Ekolojik Okuryazarlık Seminerleri boyunca katılımcılar hem birbirlerinden hem de eğitmenlerden öğrendiler; insan-doğa etkileşimine, ekolojik sorunlara, doğanın temel işleyiş prensiplerine ilişkin farkındalıkları arttı. Ayrıca, ekolojik sürdürülebilirlik boyutunun ötesine geçerek, bütüncül bir “iyi yaşam”ın olanakları üzerine düşünme, öğrenme ve hayata geçirebilme kapasitelerini geliştirdiler.

Ekolojik Okuryazarlık Seminerleri’nin, katılımcılarda sürdürülebilir yaşamların boyutlarıyla ilgili bilgi ve farkındalık yaratmanın yanı sıra, onların toplumsal sorumlulukları ve duyarlılıklarını da arttıran bir kişisel dönüşüme de yol açtığı/açacağı umulmaktadır. Bugün bizlerin karşı karşıya olduğu ciddi ekolojik risklere ve aynı zamanda toplumsal sorunlara farklı çözüm yollarının oluşturulmasında, “minör siyaset” diyebileceğimiz bu ve benzer girişimler, geleceğin belirlenmesine önemli bir katkı sağlayacaktır.

Meneviş Uzbay Pirili, R. Funda Barbaros, Zehra Akdemir Veryeri, Özge Erdölek Kozal, Pınar Börü, Selin Tunçer, Melek Demir, Sururi Uras